

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 3ης Μαρτίου 2011*

Στην υπόθεση C-161/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ που υπέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα), με απόφαση της 29ης Μαΐου 2008 η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Μαΐου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Κακαβέτσος-Φραγκόπουλος ΑΕ Επεξεργασίας και Εμπορίας Σταφίδας, πρώην Κ. Φραγκόπουλος και ΣΙΑ ΟΕ,

κατά

Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Κορινθίας,

παρισταμένων των:

Υπουργού Γεωργίας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

Ενώσεως Αγροτικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας του Νομού Αχαΐας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, J.-J. Kasel (εισηγητή), Α. Borg Barthet, Μ. Pešič και Μ. Berger, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: R. Štegeš, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Ιουλίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Κακαβέτσος-Φραγκόπουλος ΑΕ Επεξεργασίας και Εμπορίας Σταφίδας, πρώην Κ. Φραγκόπουλος και ΣΙΑ ΟΕ, εκπροσωπούμενη από τον Ι. Κτενίδη, δικηγόρο,

- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Ε. Λευθεριώτου και Α. Βασιλοπούλου, καθώς και από τον Β. Κοντόλαιμο,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Wissels και τον J. Langer,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Πατακιά,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 29 ΕΚ.

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Κ. Φραγκόπουλος και ΣΙΑ ΟΕ, επιχειρήσεως ελληνικού δικαίου η οποία μετατράπηκε σε Κακαβέτσος-Φραγκόπουλος ΑΕ Επεξεργασίας και Εμπορίας Σταφίδας (στο εξής: εταιρία Φραγκόπουλος), και της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Κορινθίας, με αντικείμενο την άρνηση της τελευταίας να επιτρέψει στην εταιρία Φραγκόπουλος να διακινεί, να αποθηκεύει, να επεξεργάζεται και να συσκευάζει, προς περαιτέρω εξαγωγή,

ασυσκεύαστη κορινθιακή σταφίδα προερχόμενη από γεωγραφική περιοχή διαφορετική από εκείνη στην οποία η εταιρία αυτή είναι εγκατεστημένη.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΚ) 2201/96 του Συμβουλίου, της 28ης Οκτωβρίου 1996, για την κοινή οργάνωση αγοράς στον τομέα των μεταποιημένων προϊόντων με βάση τα οπωροκηπευτικά (ΕΕ L 297, σ. 29), ορίζει ότι η κοινή οργάνωση αγοράς την οποία αυτός καθιερώνει διέπει μεταξύ άλλων τη σταφίδα (κωδικός ΣΟ 0803 20).

- 4 Με τον κανονισμό (ΕΚ) 1549/98 της Επιτροπής, της 17ης Ιουλίου 1998, για συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) 1107/96 σχετικά με την καταχώριση των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 17 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2081/92 του Συμβουλίου (ΕΕ L 202, σ. 25), η ονομασία «Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα» καταχωρίστηκε, στη στήλη «Προϊόντα του παραρτήματος II της Συνθήκης που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο», ως προστατευόμενη ονομασία προελεύσεως (στο εξής: ΠΟΠ).

Η εθνική νομοθεσία

- 5 Κατά το άρθρο 1 του νόμου 553/1977 περί μέτρων προστασίας και ενισχύσεως της εξαγωγής της κορινθιακής σταφίδας και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων (ΦΕΚ Α' 73):

«1. Αι εκτάσεις εις ας καλλιεργείται κορινθιακή σταφίς διαχωρίζονται ως κάτωθι:

α) Περιοχή Α', περιλαμβάνουσα την Επαρχίαν Αιγιαλείας και τας περιφερείας των τέως Δήμων Ερινεού, Κραθίδος και Φελλόης του Νομού Αχαΐας και τον Νομόν Κορινθίας.

β) Περιοχή Β', περιλαμβάνουσα τους Νομούς Ζακύνθου και Κεφαλληνίας, την Νήσον Λευκάδα, τον Νομόν Ηλείας, τον Νομόν Αχαΐας (πλήν της Επαρχίας Αιγιαλείας και των τέως Δήμων Ερινεού, Κραθίδος και Φελλόης) και τον Νομόν Μεσσηνίας.

2. Απαγορεύεται η εις την περιοχίν Α' εισαγωγή, εναποθήκευσις και συσκευασία κορινθιακής σταφίδος προελεύσεως περιοχής Β' ως και η εν συνεχεία εξ αυτής εξαγωγή της εις το εξωτερικόν.

3. Επιτρέπεται η εισαγωγή κορινθιακής σταφίδος εκ της περιοχής Α' εις την περιοχίν Β' και η εξαγωγή της σταφίδος ταύτης αναμεμιγμένης εκ της εν λόγω περιοχής, υπό τας προϋποθέσεις των παραγρ. 3 και 4 του άρθρου 2 του παρόντος.

4. Απαγορεύεται η μεταφορά και συσκευασία κορινθιακής σταφίδος της περιφέρειας επαρχίας Αιγιαλείας και των τέως Δήμων Ερινεού, Κραθίδος και Φελλόης του Νομού Αχαΐας εις τον Νομόν Κορινθίας και αντιστρόφως.»

6 Το άρθρο 2 του εν λόγω νόμου έχει ως εξής:

«1. Άπαντα τα μέσα συσκευασίας, τα περιέχοντα κορινθιακήν σταφίδα παραγωγής της περιοχής Α', συσκευαζομένην εντός αυτής και προοριζομένην προς εξαγωγήν, σημαίνονται υποχρεωτικώς, διά του γράμματος "Α" και της λέξεως:

α) "ΒΟΣΤΙΤΣΑ" ("VOSTIZZA") εφ' όσον πρόκειται περί κορινθιακής σταφίδος παραγομένης εντός της επαρχίας Αιγιαλείας και των τέως Δήμων Ερινεού, Κραθίδος και Φελλόης του Νομού Αχαΐας συσκευαζομένης εντός της περιοχής ταύτης και εξαγομένης εκ του λιμένος Αιγίου.

β) "ΚΟΡΦΟΣ" ("GULF"), εφ' όσον πρόκειται περί κορινθιακής σταφίδος παραγομένης εντός του Νομού Κορινθίας, συσκευαζομένης εν αυτώ και εξαγομένης εκ των λιμένων Κιάτου και Κορίνθου.

2. Επιτρέπεται η τοποθέτησις εντός των μέσων συσκευασίας, κορινθιακής σταφίδος των ως άνω περιφερειών διαφημιστικών φυλλαδίων ή εντύπων, περιγραφόντων αντιστοίχως την ποιότητα και γενικώς την έννοιαν των λέξεων "Βοστίτσα" ή "Κόρφος".

3. Άπαντα τα μέσα συσκευασίας, τα περιέχοντα κορινθιακήν σταφίδα προερχομένην εξ αναμίξεως σταφιδοκάρπου των περιοχών Α΄ και Β΄ συσκευαζομένην εν την περιοχή Β΄ σημαίνονται υποχρεωτικώς μεν διά της λέξεως “PROVINCIAL”, προαιρετικώς δε και διά του ονόματος του τόπου συσκευασίας αυτής.

4. Άπαντα τα μέσα συσκευασίας, τα περιέχοντα κορινθιακήν σταφίδα παραγωγής της περιοχής Β΄ συσκευαζομένην εντός αυτής και προοριζομένην προς εξαγωγήν, σημαίνονται υποχρεωτικώς μεν διά της λέξεως “PROVINCIAL”, προαιρετικώς δε και διά των κάτωθι λέξεων, αποκλειομένης πάσης ετέρας:

α) “ZANTE”, διά την εν Ζακύνθω παραγομένην και συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, ως και διά την εντός της περιοχής Β΄ εν γένει συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, προελεύσεως της νήσου Ζακύνθου, αποδεικνυομένης εξ αδειών μεταφοράς εκδιδομένων υπό του ΑΣΟ [Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού], και εξ οιουδήποτε λιμένος της περιοχής Β΄ εξαγομένην εις το εξωτερικόν.

β) “CERHALLONIA”, διά την εν Κεφαλληνία ή Λευκάδι παραγομένην και συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, ως και διά την εντός της περιοχής Β΄ εν γένει συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, προελεύσεως του Νομού Κεφαλληνίας και της νήσου Λευκάδος, αποδεικνυομένης εξ αδειών μεταφοράς εκδιδομένων υπό του ΑΣΟ, και εξ οιουδήποτε λιμένος της περιοχής Β΄ εξαγομένην εις το εξωτερικόν.

γ) “AMALIAS”, διά την εν τη περιφέρεια Αμαλιάδος συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, ως και διά την εντός της περιοχής Β΄ εν γένει συσκευαζομένην κορινθιακήν σταφίδα, προελεύσεως της περιφέρειας Αμαλιάδος, ήτοι των τώως Δήμων Ελίσσης, Ήλιδος, Πηνειών και Μυρτουντίων, του Νομού Ηλείας αποδεικνυομένης εξ αδειών μεταφοράς εκδιδομένων υπό του ΑΣΟ και εξ οιουδήποτε λιμένος της περιοχής Β΄ εξαγομένην εις το εξωτερικόν.

[...]

7 Το άρθρο 3 του ίδιου νόμου ορίζει τα εξής:

«1. «Η εις το εξωτερικόν εξαγωγή κορινθιακής σταφίδος πραγματοποιείται ως ακολούθως:

α) της σεσημασμένης διά της λέξεως “VOSTIZZA” διά του λιμένος του Αιγίου,

β) της σεσημασμένης διά της λέξεως “GULF” διά των λιμένων Κορίνθου και Κιάτου,

γ) της σεσημασμένης διά των λέξεων “ZANTE”, “CEPHALLONIA” και “AMALIAS” επιτρέπεται εξ όλων των λιμένων εξαγωγής της περιοχής Β΄,

[...]».

8 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από την εισηγητική έκθεση του νόμου 553/1977 προκύπτει ότι ο διαχωρισμός των περιοχών παραγωγής σταφίδας σε περιοχή Α΄ και περιοχή Β΄ καθιερώθηκε επειδή η παραγόμενη στην περιοχή Α΄ σταφίδα θεωρείται ανώτερης ποιότητας σε σχέση με την παραγόμενη στην περιοχή Β΄. Η περιοχή Α΄ διαχωρίζεται περαιτέρω σε δύο επιμέρους περιοχές στην πρώτη εκ των οποίων παράγεται η σταφίδα με την καλύτερη ποιότητα. Όσον αφορά τους όρους διακινήσεως της σταφίδας μεταξύ των περιοχών Α΄ και Β΄, από την ίδια εισηγητική έκθεση προκύπτει ότι προς βελτίωση της ποιότητας του σταφιδόκαρπου της περιοχής Β΄ επιτρέπεται η εισκόμιση σε αυτή σταφιδόκαρπου από την περιοχή Α΄ και η ανάμιξή του με τον σταφιδόκαρπο της περιοχής Β΄. Περαιτέρω, οι διαφορετικές σημάνσεις τις οποίες προβλέπει το άρθρο 2 του ως άνω νόμου κρίθηκαν αναγκαίες για να διασφαλιστεί η προστασία της ανώτερης ποιότητας της προερχόμενης από την περιοχή Α΄ σταφίδας, η ενημέρωση των καταναλωτών ως προς την προέλευση των προϊόντων, η προβολή των τόπων

παραγωγής ή των τόπων συσκευασίας του σταφιδόκαρπου και τέλος, εμμέσως, η προβολή της εργασίας των σταφιδοπαραγωγών.

- 9 Με την από 22 Νοεμβρίου 1993 απόφαση του Υφυπουργού Γεωργίας, η ονομασία «Βοστίτσα» αναγνωρίστηκε ως ΠΟΠ για την κορινθιακή σταφίδα που λαμβάνεται από σταφύλια της ποικιλίας «μαύρη κορινθιακή» και η οποία παράγεται στην επαρχία Αιγιαλείας και στους τέως Δήμους Ερινεού, Κραθίδος και Φελλόης του Νομού Αχαΐας (πρώτη ζώνη της περιοχής Α'). Επιπλέον, από το έτος 2008, η σταφίδα που παράγεται στη νήσο Ζάκυνθο, η οποία αποτελεί τμήμα της περιοχής Β', προστατεύεται με την ΠΟΠ «Σταφίδα Ζακύνθου».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Όπως προκύπτει από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου, η εταιρία Φραγκόπουλος, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην επεξεργασία και εμπορία κορινθιακής σταφίδας, έχει εργοστάσιο επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας στην περιοχή του Κιάτου (Κορινθία). Η περιοχή αυτή βρίσκεται στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α' όπου παράγεται σταφίδα ποικιλίας «Κόρφος», η οποία δεν προστατεύεται με την εθνική ή κοινοτική ΠΟΠ με την οποία προστατεύοταν, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, μόνον η ποικιλία «Βοστίτσα».
- 11 Για να μπορεί να διακινεί, να αποθηκεύει, να επεξεργάζεται και να συσκευάζει στον νομό Κορινθίας, με σκοπό την εμπορία –περιλαμβανομένης της εμπορίας σε άλλα κράτη μέλη–, σταφίδα προερχόμενη από άλλα τμήματα της περιοχής Α', καθώς και από την περιοχή Β', η εταιρία Φραγκόπουλος ζήτησε άδεια προς τούτο από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κορινθίας.

- 12 Στις 27 Ιουνίου 2001, η τελευταία απέρριψε τη σχετική αίτηση βάσει των διατάξεων του νόμου 553/1977.
- 13 Κατόπιν αυτού, η εταιρία Φραγκόπουλος άσκησε αίτηση ακυρώσεως στις 17 Σεπτεμβρίου 2001 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά της αποφάσεως αυτής, εκτιμώντας ότι η εφαρμοστέα εθνική ρύθμιση είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού ο Υπουργός Γεωργίας και η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας του Νομού Αχαΐας παρενέβησαν υπέρ του κύρους της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 14 Προς στήριξη της αιτήσεως ακυρώσεως που άσκησε, η εταιρία Φραγκόπουλος διατείνεται ότι η επιβαλλόμενη με το άρθρο 1 του νόμου 553/1977 υποχρέωση των μεταποιητικών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στην περιοχή Α΄ παραγωγής κορινθιακής σταφίδας να χρησιμοποιούν αποκλειστικά ως πρώτη ύλη σταφίδα από το διαμέρισμα της περιοχής Α΄ όπου είναι εγκατεστημένες –με συνέπεια την απαγόρευση εισκομίσεως εκ μέρους των επιχειρήσεων αυτών σταφίδας προερχομένης τόσο από τα υπόλοιπα διαμερίσματα της περιοχής Α΄ όσο και από την περιοχή Β΄ στο σύνολό της– βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας της ποιότητας και της φήμης της σταφίδας της ποικιλίας «Βοστίτσα» και, επομένως, είναι αντίθετη με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων.
- 15 Η εταιρία Φραγκόπουλος υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι η επίμαχη ελληνική ρύθμιση θίγει την οικονομική της ελευθερία και την ελευθερία ανταγωνισμού της, καθόσον αποτέλεσμα της ρυθμίσεως αυτής είναι ότι οι εγκατεστημένες στην περιοχή Α΄ μεταποιητικές επιχειρήσεις, όπως η δική της, δεν διαθέτουν επαρκή πρώτη ύλη προς επεξεργασία και, ως εκ τούτου, υπολειτουργούν, ενώ οι εγκατεστημένες στην περιοχή Β΄ επιχειρήσεις μπορούν να αγοράζουν σταφίδα προερχόμενη από τις δύο περιοχές Α΄ και Β΄, έχοντας με τον τρόπο αυτόν άφθονη πρώτη ύλη στη διάθεσή τους και, επομένως, τη δυνατότητα να παράγουν περισσότερο και σε καλύτερη τιμή.

- 16 Προσθέτει ότι η συνολική παραγωγή σταφίδας στον Νομό Κορινθίας ανέρχεται σε 9 000 τόνους, ποσότητα την οποία επεξεργάζονται πέντε επιχειρήσεις, οι οποίες είναι εγκατεστημένες και λειτουργούν στον συγκεκριμένο νομό, ενώ στην περιοχή Β', στην οποία παράγεται ποσότητα 20 000 τόνων, οι λειτουργούσες μονάδες ανέρχονται σε τέσσερις, οπότε η εταιρία Φραγκόπουλος οδηγείται σε οικονομικό μαρασμό.
- 17 Η εταιρία Φραγκόπουλος εκθέτει ακόμη ότι, με το αίτημά της, δεν ζητεί να της δοθεί η δυνατότητα να αναμειγνύει στο εργοστάσιό της τις διάφορες ποικιλίες σταφίδας ούτε προτίθεται να νοθεύσει την ποιότητά τους ή να χρησιμοποιήσει παρατύπως την ΠΟΠ «Βοστίτσα», αλλά επιδιώκει απλώς να της δοθεί η δυνατότητα να εισκομίζει σταφίδες από άλλες περιοχές εκτός της Κορινθίας, να τις επεξεργάζεται και, ακολούθως, να τις εξάγει, επικολλώντας στις οικείες συσκευασίες σήμανση με τις ενδείξεις που επιβάλλει το άρθρο 2 του νόμου 533/1977 ανάλογα με τη συγκεκριμένη ποικιλία.
- 18 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, εάν η εταιρία Φραγκόπουλος μπορεί να επικαλεστεί, ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, διάταξη όπως το άρθρο 29 ΕΚ σε περίπτωση στην οποία οι επίμαχοι περιορισμοί αφορούν περιοχές ενός και του αυτού κράτους μέλους και είναι τυπικώς ουδέτεροι έναντι των ενδοκοινοτικών συναλλαγών. Εντούτοις, επισημαίνει συναφώς ότι οι διατάξεις του νόμου 553/1977 έχουν ως αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η εταιρία Φραγκόπουλος να εισκομίζει στην περιοχή στην οποία είναι εγκατεστημένη σταφίδα προερχόμενη από άλλες περιοχές της Ελληνικής Δημοκρατίας προκειμένου όχι μόνο να την επεξεργάζεται και να τη συσκευάζει, αλλά και να την εξάγει σε άλλα κράτη μέλη.
- 19 Δεύτερον, και σε περίπτωση που το Δικαστήριο αποφανθεί καταφατικά ως προς το ως άνω ζήτημα, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, ακόμα και εάν, τύποις, οι επίμαχες εθνικές διατάξεις δεν διακρίνουν μεταξύ εσωτερικού και εξαγωγικού εμπορίου, εντούτοις έχουν ως αποτέλεσμα να περιορίζουν, έστω και δυνητικά, τη ροή των εξαγωγών προς άλλα κράτη μέλη. Θέτει, επομένως, το ζήτημα εάν οι διατάξεις του

νόμου 553/1977 αντιβαίνουν καταρχήν προς το άρθρο 29 ΕΚ και, ενδεχομένως, εάν μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει του άρθρου 30 ΕΚ και εάν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας.

20 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Επιχείρηση, τελούσα υπό τις συνθήκες στις οποίες τελεί η αιτούσα, δηλαδή επιχείρηση επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας, εγκατεστημένη σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας, στην οποία απαγορεύεται από τον νόμο η εισκόμιση προς επεξεργασία και συσκευασία διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου, προερχομένων από άλλες περιοχές της χώρας, με συνέπεια την αδυναμία της να εξαγάγει σταφίδα, την οποία θα είχε επεξεργασθεί από τον σταφιδόκαρπο, τον προερχόμενο από τις ως άνω ποικιλίες, μπορεί να επικαλεσθεί ενώπιον δικαστηρίου την αντίθεση των σχετικών νομοθετικών μέτρων προς το άρθρο 29 ΕΚ;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ως άνω πρώτο ερώτημα, ερωτάται, περαιτέρω, εάν διατάξεις, όπως αυτές του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, οι οποίες διέπουν την κρινόμενη διαφορά και οι οποίες αφενός μεν απαγορεύουν την εισκόμιση, αποθήκευση και επεξεργασία σταφιδόκαρπου, με σκοπό την περαιτέρω εξαγωγή του, από διάφορες περιοχές της χώρας σε συγκεκριμένη περιοχή, στην οποία επιτρέπεται η επεξεργασία μόνον επιτοπίως παραγομένου σταφιδόκαρπου, αφετέρου δε επιφυλάσσουν την δυνατότητα αναγνώρισεως προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης μόνο σε σταφιδόκαρπο, ο οποίος έχει υποστεί επεξεργασία και έχει συσκευασθεί στην συγκεκριμένη περιοχή στην οποία παρήχθη, έρχονται ή όχι σε αντίθεση με την διάταξη του άρθρου 29 ΕΚ, η οποία απαγορεύει την επιβολή ποσοτικών περιορισμών ή μέτρων ισοδύναμου με αυτούς αποτελέσματος στις εξαγωγές.

- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ως άνω δεύτερο ερώτημα, ερωτάται περαιτέρω, αν η προστασία της ποιότητας προϊόντος, το οποίο προσδιορίζεται γεωγραφικά από εσωτερικό νόμο κράτους μέλους και στο οποίο δεν έχει αναγνωρισθεί η δυνατότητα να φέρει ειδικό διακριτικό τίτλο, που να επισημαίνει την, λόγω προελεύσεως από ορισμένη γεωγραφική περιοχή, γενικώς αναγνωριζόμενη ανώτερη ποιότητα και μοναδικότητά του, συνιστά ή όχι, κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 30 ΕΚ, θεμιτό σκοπό επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος, που επιτρέπει εξαίρεση από την διάταξη του άρθρου 29 ΕΚ, η οποία απαγορεύει την επιβολή ποσοτικών περιορισμών επί των εξαγωγών του εν λόγω προϊόντος καθώς και μέτρα ισοδύναμου με τους περιορισμούς αυτούς αποτελέσματος.»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- ²¹ Με τα ερωτήματά του, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσία, να διευκρινιστεί εάν και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό το άρθρο 29 ΕΚ αποκλείει εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην διαφορά της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας, αφενός, απαγορεύεται η αποθήκευση, επεξεργασία και συσκευασία, προς περαιτέρω εξαγωγή, σταφίδας προερχόμενης από διαφορετικές περιοχές του οικείου κράτους μέλους σε μια συγκεκριμένη περιοχή του εν λόγω κράτους στην οποία επιτρέπεται η αποθήκευση, επεξεργασία και συσκευασία μόνο της επιτόπου παραγόμενης σταφίδας και, αφετέρου, η ΠΟΠ «Βοστίτσα» αναγνωρίζεται μόνο για τη σταφίδα που υπόκειται σε επεξεργασία και συσκευασία στην περιοχή στην οποία παρήχθη.
- ²² Πρέπει, προκαταρκτικώς, να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 29 ΕΚ, οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εξαγωγών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών. Κατά πάγια νομολογία αναγνωρίζεται ότι το εν λόγω άρθρο έχει απευθείας εφαρμογή και, ως εκ τούτου, παρέχει στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προασπίζουν (βλ. επ' αυτού, ιδίως, αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 1978, 83/78, Redmond, Συλλογή τόμος 1978,

σ. 739, σκέψεις 66 και 67, καθώς και της 9ης Ιουνίου 1992, C-47/90, Delhaize και Le Lion, Συλλογή 1992, σ. I-3669, σκέψη 28).

- 23 Κατά συνέπεια, επιχείρηση ευρισκόμενη σε κατάσταση όπως αυτή της εταιρίας Φραγκόπουλος, δηλαδή επιχείρηση επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας εγκατεστημένη σε συγκεκριμένη περιοχή του κράτους μέλους στην οποία απαγορεύεται δυνάμει εθνικής ρυθμίσεως η εισκόμιση προς επεξεργασία και συσκευασία οποιασδήποτε άλλης ποικιλίας σταφιδόκαρπου προερχόμενης από άλλες περιοχές του κράτους αυτού, με συνέπεια την αδυναμία της να εξάγει την προερχόμενη από τις ως άνω περιοχές σταφίδα, μπορεί βεβαίως να επικαλεσθεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου το άρθρο 29 ΕΚ.
- 24 Όσον αφορά το περιεχόμενο του εν λόγω άρθρου, πρέπει να εξεταστεί διαδοχικά εάν εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, συνιστά περιορισμό της θεμελιώδους αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και εάν, σε μια τέτοια περίπτωση, μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά.

Επί της υπάρξεως περιορισμού υπό την έννοια του άρθρου 29 ΕΚ

- 25 Πρέπει, συναφώς, κατά πρώτον, να προσδιοριστεί εάν εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, συνιστά ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών ή μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς τέτοιο περιορισμό υπό την έννοια του άρθρου 29 ΕΚ.

- 26 Στον βαθμό που η επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση δεν εισάγει ευθέως ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών, δεν μπορεί να λογίζεται, αυτή καθαυτή, ως ποσοτικός περιορισμός επί των εξαγωγών υπό την έννοια του ως άνω άρθρου της Συνθήκης ΕΚ.
- 27 Όσον αφορά το ζήτημα εάν η εν λόγω ρύθμιση έχει τα χαρακτηριστικά μέτρου ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών υπό την έννοια του ίδιου άρθρου, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 1 του κανονισμού 2201/96, η σταφίδα υπάγεται σε κοινή οργάνωση αγορών όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 34 ΕΚ. Πρέπει δε να προστεθεί ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, σε μια τέτοια περίπτωση, συνιστά μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών κάθε ρύθμιση που μπορεί να παρακωλύει, άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1980, 94/79, Vriend, Συλλογή τόμος 1980/I, σ. 167, σκέψη 8, και της 15ης Απριλίου 1997, C-272/95, Deutsches Milch-Kontor, Συλλογή 1997, σ. I-1905, σκέψη 24).
- 28 Πάντως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στον βαθμό που απαγορεύει σε επιχειρηματία, όπως η εταιρία Φραγκόπουλος, να προμηθεύεται σταφίδα προερχόμενη από γεωγραφικές ζώνες της εθνικής επικράτειας διαφορετικές από αυτήν στην οποία ο εν λόγω επιχειρηματίας είναι εγκατεστημένος –εν προκειμένω στην πρώτη ζώνη της περιοχής Α΄ καθώς και στο σύνολο της περιοχής Β΄–, έχει αναμφίβολα επιπτώσεις στον όγκο των εξαγωγών αυτού, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επεξεργάζεται και να συσκευάζει μόνο σταφίδα παραγόμενη στην περιοχή στην οποία έχει την έδρα του –δηλαδή στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α΄ (βλ., επ΄ αυτού, επίσης απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2005, C-293/02, Jersey Produce Marketing Organisation, Συλλογή 2005, σ. I-9543, σκέψη 80).
- 29 Εξ αυτού έπεται ότι η εν λόγω εθνική ρύθμιση είναι ικανή να παρακωλύει, τουλάχιστον δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο και, επομένως, αποτελεί μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών, καταρχήν

απαγορευόμενο από το άρθρο 29 ΕΚ. Εν προκειμένω, η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι το άρθρο 1 του νόμου 553/1977, παράγραφοι 2 και 4, απαγορεύει ρητώς την εξαγωγή κορινθιακής σταφίδας, εφόσον αυτή δεν πληροί τις τασσόμενες από τον ως άνω νόμο προϋποθέσεις ως προς την επεξεργασία, την αποθήκευση και τη συσκευασία της στην περιοχή στην οποία παράγεται.

- 30 Επιπλέον, όσον αφορά το γεγονός ότι με την ΠΟΠ «Βοστίτσα» προστατεύεται μόνον η σταφίδα που αποτελεί αντικείμενο επεξεργασίας και συσκευασίας στην περιοχή στην οποία παράγεται, αρκεί η υπόμνηση ότι, κατά πάγια νομολογία, η εξάρτηση της χρήσεως ΠΟΠ καταχωρισμένης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης από την πλήρωση προϋποθέσεων συνδεόμενων με τον τόπο παραγωγής αποτελεί επίσης μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών υπό την έννοια του άρθρου 29 ΕΚ (βλ. επ' αυτού, ιδίως, αποφάσεις της 20ής Μαΐου 2003, C-469/00, Ravil, Συλλογή 2003 σ. I-5053, σκέψη 88, καθώς και C-108/01, Consorzio del Prosciutto di Parma και Salumificio S. Rita, Συλλογή 2003, σ. I-5121, σκέψη 59).
- 31 Υπ' αυτές τις συνθήκες, πρέπει, κατά δεύτερον, να ελεγχθεί εάν οι ως άνω περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μπορούν να δικαιολογηθούν αντικειμενικά.

Επί της ενδεχόμενης δικαιολόγησως των επίμαχων περιορισμών

- 32 Δεδομένου ότι μόνον η σταφίδα η οποία παράγεται στην πρώτη ζώνη της περιοχής Α', δηλαδή η σταφίδα της ποικιλίας «Βοστίτσα», προστατεύεται με ΠΟΠ, πρέπει, όσον αφορά την ενδεχόμενη δικαιολόγηση της επίμαχης εθνικής ρυθμίσεως, να γίνει

διάκριση μεταξύ, αφενός, της απαγορεύσεως διακινήσεως της σταφίδας μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α' και, αφετέρου, της απαγορεύσεως εισκομίσεως σταφίδας προερχόμενης από την περιοχή Β' προς τη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α' στην οποία έχει την έδρα της η εταιρία Φραγκόπουλος και στην οποία δεν έχει αναγνωριστεί ΠΟΠ.

Επί της απαγορεύσεως διακινήσεως μεταξύ των δυο ζωνών της περιοχής Α'

- 33 Όσον αφορά την πρώτη πτυχή της προηγούμενης σκέψεως, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας, η υποχρέωση επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας της ποικιλίας «Βοστίτσα» αποκλειστικώς στην πρώτη ζώνη της περιοχής Α' καθώς και η συνακόλουθη απαγόρευση την οποία επιβάλλει το άρθρο 1, παράγραφος 4, του νόμου 553/1977 οποιασδήποτε διακινήσεως σταφίδας μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α', με συνέπεια την απόλυτη αδυναμία παραγωγού εγκατεστημένου στη δεύτερη ζώνη της εν λόγω περιοχής να επεξεργάζεται και να συσκευάζει σταφίδα ποικιλίας «Βοστίτσα», αποσκοπεί στην προστασία της ΠΟΠ η οποία έχει καταχωριστεί για αυτήν την ποικιλία δυνάμει του δικαίου της Ένωσης.
- 34 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι στη νομοθεσία της Ένωσης εμφανίζεται γενική τάση προβολής της ποιότητας των προϊόντων στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, προκειμένου να ευνοηθεί η φήμη των εν λόγω προϊόντων ιδίως μέσω της χρήσεως ονομασιών προελεύσεως που αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερης προστασίας (απόφαση της 16ης Μαΐου 2000, C-388/95, Βέλγιο κατά Ισπανίας, Συλλογή 2000, σ. I-3123, σκέψη 53). Η τάση αυτή εκδηλώθηκε με την έκδοση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2081/92 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουλίου 1992, για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων (ΕΕ L 208, σ. 1), σκοπός του οποίου, σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις του, είναι, μεταξύ άλλων, η ικανοποίηση των προσδοκιών των καταναλωτών για προϊόντα ποιότητας και βέβαιης γεωγραφικής προελεύσεως, καθώς και η συμβολή

στη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών υπό ίσους όρους ανταγωνισμού σε αντάλλαγμα της προσπάθειάς τους να βελτιώσουν πραγματικά την ποιότητα των προϊόντων τους (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Ravil, σκέψη 48, καθώς και Consorzio del Prosciutto di Parma και Salumificio S. Rita, σκέψη 63).

- 35 Οι ισχύουσες ρυθμίσεις προστατεύουν όσους υπάγονται σε αυτές έναντι της κατάχρησης των ονομασιών προελεύσεως από τρίτους που επιθυμούν να αποκομίσουν όφελος από τη φήμη την οποία αυτές έχουν αποκτήσει. Οι ονομασίες αυτές έχουν σκοπό να διασφαλίσουν ότι το προϊόν το οποίο κατοχυρώνουν προέρχεται από καθορισμένη γεωγραφική ζώνη και εμφανίζει ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Μπορούν να απολαύουν μεγάλης φήμης μεταξύ των καταναλωτών και να αποτελούν για τους παραγωγούς που πληρούν τις προϋποθέσεις χρησιμοποίησής τους ένα βασικό μέσο προσελκύσεως πελατείας. Η φήμη των ονομασιών προελεύσεως είναι συνάρτηση της εικόνας που έχουν διαμορφώσει για αυτές οι καταναλωτές. Η εικόνα αυτή εξαρτάται ουσιαστικά από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προϊόντος και γενικότερα από την ποιότητά του (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Βέλγιο κατά Ισπανίας, σκέψεις 54 έως 56). Επιπλέον, από την άποψη του καταναλωτή, η σχέση μεταξύ της φήμης των παραγωγών και της ποιότητας των προϊόντων εξαρτάται από την πεποίθησή του ότι τα πωλούμενα με συγκεκριμένη ονομασία προελεύσεως προϊόντα είναι γνήσια (προπαρατεθείσες αποφάσεις Ravil, σκέψη 49, και Consorzio del Prosciutto di Parma και Salumificio S. Rita, σκέψη 64).
- 36 Κατά το άρθρο 30 ΕΚ, το άρθρο 29 ΕΚ δεν αντίκειται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς των εξαγωγών που δικαιολογούνται, μεταξύ άλλων, από λόγους προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.
- 37 Εφόσον δεν χωρεί αμφιβολία ότι οι ονομασίες προελεύσεως συνιστούν δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας υπό την έννοια του άρθρου 30 ΕΚ, προϋπόθεση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει κάθε διακίνηση σταφίδας μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α' πρέπει να κριθεί ως συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης παρά τις περιοριστικές της επιπτώσεις στις συναλλαγές, υπό τον όρο όμως

ότι αποτελεί αναγκαίο και πρόσφορο μέσο για τη διαφύλαξη της φήμης της ΠΟΠ «Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα» (βλ., επ' αυτού, προαναφερθείσες αποφάσεις Βέλγιο κατά Ισπανίας, σκέψεις 58 και 59, καθώς και Consorzio del Prosciutto di Parma και Salumificio S. Rita, σκέψη 66).

- 38 Πάντως, μολονότι ένα τέτοιου είδους μέτρο αναμφίβολα διασφαλίζει την προστασία της ΠΟΠ η οποία έχει καταχωριστεί για τη σταφίδα ποικιλίας «Βοστίτσα», εντούτοις, αντιθέτως προς την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, για να μπορεί αυτό το μέτρο να κριθεί δικαιολογημένο, δεν αρκεί η διαπίστωση ότι κανένα άλλο μέτρο δεν δύναται να έχει τον ίδιο βαθμό αποτελεσματικότητας με την απόλυτη απαγόρευση διακινήσεως της σταφίδας μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α'.
- 39 Αντιθέτως, για τον έλεγχο της αναλογικότητας του επίμαχου περιορισμού, πρέπει να εξακριβωθεί εάν τα εφαρμοζόμενα στο πλαίσιο αυτό μέσα βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού. Ειδικότερα, πρέπει να εξεταστεί εάν υφίστανται εναλλακτικά μέτρα τα οποία μπορούν επίσης να επιτύχουν αυτόν τον σκοπό, αλλά με λιγότερο περιοριστικές συνέπειες για το ενδοκοινοτικό εμπόριο.
- 40 Πρέπει συναφώς να σημειωθεί ότι, όπως επισήμανε η Ολλανδική Κυβέρνηση στις γραπτές παρατηρήσεις της και όπως υπενθύμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 77 των προτάσεών του, αποτελεί κάλλιστα δυνατή λύση λιγότερο περιοριστική για την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων η πρόβλεψη χωριστών γραμμών παραγωγής ή χωριστών αποθετηρίων στα οποία θα γίνεται αποθήκευση, επεξεργασία και συσκευασία αποκλειστικώς σταφίδας της ίδιας γεωγραφικής καταγωγής.
- 41 Επιπλέον, η εταιρία Φραγκόπουλος τόνισε ότι με το αίτημά της, το οποίο αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, ουδόλως επιδιώκει τη χορήγηση άδειας

για ανάμιξη διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου. Επιπροσθέτως, η εταιρία Φραγκόπουλος διευκρίνισε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι ο αριθμός των παραγωγών με έδρα τις δύο ζώνες της περιοχής Α' είναι μικρότερος των δέκα, οπότε, όπως εξέθεσε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 78 των προτάσεων του, είναι εύκολο να διενεργηθούν αιφνίδιοι επιτόπιοι έλεγχοι στους αντίστοιχους τόπους παραγωγής. Κατά τα λοιπά, δεδομένου ότι στην περιοχή Β' επιτρέπεται ανάμιξη διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου, τέτοιοι έλεγχοι θα αφορούσαν μόνον την περιοχή Α'.

- 42 Επιπλέον, πρέπει στο πλαίσιο αυτό να υπομνησθεί ότι ένα περιοριστικό μέτρο μπορεί να κριθεί συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης μόνον εφόσον ανταποκρίνεται πράγματι στην προσπάθεια επιτεξέως του επιδιωκόμενου σκοπού με συνεπή και συστηματικό τρόπο.
- 43 Πάντως, όσον αφορά τη προστατευόμενη με ΠΟΠ σταφίδα της ποικιλίας «Βοστίτσα», ο νόμος 553/1977 δεν προέβλεψε προδιαγραφές ανάλογες με εκείνες που προέβλεπαν οι επίμαχες εθνικές ρυθμίσεις στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι προαναφερθείσες αποφάσεις Raviil καθώς και Consorzio del Prosciutto di Parma και Salumificio S. Rita. Ελλείψει αντικειμενικών και εκ των προτέρων καθορισμένων κριτηρίων –όπως η λεπτομερής περιγραφή του προστατευόμενου προϊόντος καθώς και των βασικών χαρακτηριστικών του, τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι το σχετικό προϊόν προέρχεται από συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, η περιγραφή της ενδεχομένως επιτόπιας μεθόδου παραγωγής του προϊόντος αυτού, όπως και οι απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για τη χρήση της ΠΟΠ–, η διασφάλιση της προβαλλόμενης υψηλής ποιότητας του προϊόντος στην οποία αποσκοπεί η ΠΟΠ εμφανίζεται δυσχερής.
- 44 Επιπλέον, σημειώνεται ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση καθιερώνει αποκλίνοντες κανόνες για τις διάφορες περιοχές παραγωγής σταφίδας.

- 45 Συγκεκριμένα, δεν αμφισβητείται ότι όσοι παραγωγοί είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή Β' επιτρέπεται να επεξεργάζονται, να αποθηκεύουν, να συσκευάζουν και να εξάγουν σταφίδα προερχόμενη από ολόκληρη την περιοχή Α', συμπεριλαμβανομένης βεβαίως και της πρώτης ζώνης αυτής της περιοχής από την οποία προέρχεται η ποικιλία «Βοστίτσα». Στην περίπτωση αυτή, η ελληνική νομοθεσία επιβάλλει απλώς υποχρέωση για κατάλληλη σήμανση του μίγματος σταφίδας προερχόμενης από διαφορετικές περιοχές, εν προκειμένω μέσω επισημάνσεως ότι πρόκειται για μίγμα σταφίδας προερχόμενης από τις περιοχές Α' και Β'. Προφανώς ο έλληνας νομοθέτης έκρινε ότι όσοι επιχειρηματίες είναι εγκατεστημένοι σε περιοχή από την οποία προέρχεται σταφίδα σαφώς κατώτερης ποιότητας μπορούν νομοτύπως να επεξεργάζονται σταφίδα ανώτερης ποιότητας παραγόμενη σε άλλη γεωγραφική περιοχή, συμπεριλαμβανομένης εκείνης για την οποία έχει καταχωριστεί ΠΟΠ, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι τηρείται απλώς η ως άνω υποχρέωση επισημάνσεως προκειμένου να αποφεύγεται η απάτη.
- 46 Όπως όμως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 75 των προτάσεών του, ο λόγος για τον οποίο δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί παρόμοια πρακτική και στις δύο ζώνες της περιοχής Α' δεν είναι προφανής. Ειδικότερα, δεν καθίσταται σαφές για ποιο λόγο επιβάλλεται στους παραγωγούς της δεύτερης ζώνης της περιοχής Α' μέτρο εξαιρετικά επαχθέστερο και συνιστάμενο στην απόλυτη και άνευ ετέρου απαγόρευση επεξεργασίας σταφίδας προερχόμενης από την πρώτη ζώνη της περιοχής Α' στην οποία παράγεται η σταφίδα ποικιλίας «Βοστίτσα».
- 47 Όπως εξάλλου τόνισε η εταιρία Φραγκόπουλος, χωρίς να αντικρουστεί επ' αυτού, με το αίτημά της δεν επιχειρούσε να αποκομίσει αδικαιολόγητο όφελος από την ΠΟΠ που είχε καταχωριστεί για τη σταφίδα της πρώτης ζώνης της περιοχής Α', ήταν δε διατεθειμένη να τοποθετήσει στα προϊόντα της επισημάνση από την οποία να προκύπτει σαφώς η γεωγραφική προέλευση της σταφίδας.
- 48 Κατά τα λοιπά, το σύστημα, όπως ισχύει επί του παρόντος στην Ελλάδα, παρουσιάζει προβλήματα συνοχής για τον πρόσθετο λόγο ότι, από το έτος 2008, η προερχόμενη από τη Ζάκυνθο σταφίδα, δηλαδή από περιοχή εντασσόμενη στην περιοχή Β' στην οποία η σταφίδα είναι αναμφίβολα κατώτερης ποιότητας, προστατεύεται με ΠΟΠ,

ενώ η συγκριτικά ανώτερης ποιότητας σταφίδα που προέρχεται από τη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α΄ δεν προστατεύεται προς το παρόν.

- 49 Υπ' αυτές τις συνθήκες, διαπιστώνεται ότι η απόλυτη απαγόρευση της διακινήσεως σταφίδας μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α΄, όπως αυτή επιβάλλεται από την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, δεν μπορεί να λογίζεται ως αντικειμενικά δικαιολογημένη από την προστασία της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας υπό την έννοια του άρθρου 30 ΕΚ, καθόσον δεν επιδιώκει την επίτευξη του σκοπού αυτού με συνεπή τρόπο και δεν είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας.

Επί της απαγορεύσεως διακινήσεως προϊόντων προερχόμενων από την περιοχή Β΄ στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α΄

- 50 Όσον αφορά τη δεύτερη πτυχή της σκέψεως 32 της παρούσας αποφάσεως τη σχετική με την απαγόρευση εισκομίσεως σταφίδας προερχόμενης από την περιοχή Β΄ στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α΄, όπως η απαγόρευση αυτή επιβάλλεται με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του νόμου 553/1977, πρέπει να υπομνησθεί ότι η σταφίδα ποικιλίας «Κόρφος», η οποία παράγεται στη δεύτερη ζώνη στην οποία είναι εγκατεστημένη η εταιρία Φραγκόπουλος, δεν προστατεύεται με την ΠΟΠ που κατοχυρώνει την προερχόμενη από την πρώτη ζώνη της περιοχής Α΄ σταφίδα της ποικιλίας «Βοστίτσα». Εξ αυτού έπεται ότι η απαγόρευση εισκομίσεως στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α΄ σταφίδας προερχόμενης από την περιοχή Β΄ δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από την ανάγκη προστασίας της εν λόγω ΠΟΠ.

- 51 Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία γίνεται δεκτό ότι εθνικό μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών, καταρχήν αντίθετο προς το άρθρο 29 ΕΚ, μπορεί να δικαιολογηθεί για έναν από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 30 ΕΚ, καθώς και από επιτακτικές ανάγκες γενικού συμφέροντος, εφόσον το εν λόγω μέτρο τελεί σε αναλογία προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό (βλ., ιδίως,

απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, C-205/07, Gysbrechts και Santurel Inter, Συλλογή 2008, σ. I-9947, σκέψη 45).

- 52 Επομένως, πρέπει εν προκειμένω να εξακριβωθεί εάν, λαμβανομένου υπόψη ότι δεν έχει καταχωριστεί ΠΟΠ σε επίπεδο Ένωσης για σταφίδα παραγόμενη στη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α', δηλαδή για σταφίδα της ποικιλίας «Κόρφος», είναι δυνατό να γίνει βασίμως επίκληση ενός από τους δικαιολογητικούς λόγους που απαριθμεί το άρθρο 30 ΕΚ ή μιας επιτακτικής ανάγκης γενικού συμφέροντος.
- 53 Πρώτον, η Ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση συνίσταται στην αποφυγή αναμίξεως των διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου προκειμένου να διαφυλαχθεί η ποιότητα της παραγόμενης στην περιοχή Α' σταφίδας, η οποία φημίζεται για την ανώτερη ποιότητά της σε σχέση με την παραγόμενη στην περιοχή Β'.
- 54 Εντούτοις, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι εθνικό μέτρο το οποίο παρακωλύει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων δεν μπορεί να δικαιολογηθεί απλώς και μόνον επειδή αποσκοπεί στη διαφύλαξη της προβαλλόμενης ποιότητας ενός προϊόντος σε κράτος μέλος χωρίς όμως να προστατεύεται με ΠΟΠ (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-158/04 και C-159/04, Άλφα Βήτα Βασιλόπουλος και Carrefour-Μαρινόπουλος, Συλλογή 2006, σ. I-8135, σκέψη 23).
- 55 Ειδικότερα, όπως σημείωσε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεών του, το πνεύμα των διατάξεων της Συνθήκης στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να ορθώνουν απροσπέλαστα εσωτερικά σύνορα προκειμένου να διαφυλάσσουν την προβαλλόμενη ανώτερη ποιότητα ορισμένων προϊόντων τους, δεδομένου μάλιστα ότι το δίκαιο της Ένωσης παρέχει τα αναγκαία μέσα για τη διαφύλαξη της ποιότητας όσων προϊόντων διαθέτουν

χαρακτηριστικά χρήζοντα ιδιαίτερης προστασίας (βλ., επ' αυτού, επίσης τις σκέψεις 34 επ. της παρούσας αποφάσεως).

- 56 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο, στην αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, εξηγεί ότι η προερχόμενη από την περιοχή Α' σταφίδα χαίρει ιδιαίτερης φήμης και εκτιμήσεως από τους καταναλωτές στην Ελλάδα. Με βάση αυτήν την εκτίμηση, το αιτούν δικαστήριο προφανώς δέχεται ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση οφείλει την ύπαρξή της στην προστασία των καταναλωτών αφού αποσκοπεί στην αποτροπή κάθε δυνατότητας διαπράξεως απάτης μέσω αναμίξεως διαφόρων ποικιλιών σταφίδας.
- 57 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 43 επ. της παρούσας αποφάσεως, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση στερείται προφανώς συνοχής στον βαθμό που επιτρέπει την ανάμιξη διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου στην περιοχή Β' –συμπεριλαμβανομένης αυτής που προέρχεται από ολόκληρη την περιοχή Α' στην οποία εντάσσεται και μια περιοχή για την οποία έχει καταχωριστεί ΠΟΠ –, ενώ απαγορεύει κάθε ανάμιξη σε ολόκληρη την περιοχή Α', συμπεριλαμβανομένης της δεύτερης ζώνης αυτής της περιοχής, στην οποία δεν ισχύει ΠΟΠ.
- 58 Εξ αυτού έπεται ότι η εν λόγω ρύθμιση δεν εμποδίζει με απόλυτο τρόπο την ανάμιξη διαφόρων ποικιλιών σταφιδόκαρπου και ότι, επιπροσθέτως, το επίπεδο ποιότητας του προϊόντος προφανώς δεν αποτέλεσε καθοριστικό κριτήριο για τον νομοθέτη.
- 59 Εν πάση περιπτώσει, ακόμα και εάν υποθεθεί ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης μπορεί να γίνει βασίμως επίκληση του θεμιτού σκοπού γενικού συμφέροντος που συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών και στην πρόληψη της απάτης, θα έπρεπε να ληφθεί μέριμνα ώστε ο επίμαχος περιορισμός να είναι σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας.

- 60 Από τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτέθηκαν στις σκέψεις 40 και 41 της παρούσας αποφάσεως, και οι οποίοι ισχύουν *mutatis mutandis* για τον έλεγχο της αναλογικότητας των μέτρων που απαγορεύουν την εισκόμιση σταφίδας προερχόμενης από την περιοχή Β' προς τη δεύτερη ζώνη της περιοχής Α', προκύπτει ότι υφίστανται μέτρα λιγότερο περιοριστικά για την ελεύθερη διακίνηση της παραγόμενης στην ελληνική επικράτεια σταφίδας, όπως η δυνατότητα να επιβληθεί στους παραγωγούς υποχρέωση να διαθέτουν χωριστές γραμμές παραγωγής και/ή χωριστά αποθετήρια καθώς και υποχρέωση να τοποθετούν κατάλληλη επισήμανση ανάλογα με τη γεωγραφική προέλευση της επεξεργασμένης σταφίδας, όπως επίσης και η δυνατότητα να διασφαλιστεί η τήρηση των ως άνω υποχρεώσεων με αιφνίδιους ελέγχους και κατάλληλες κυρώσεις.
- 61 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η απόλυτη απαγόρευση διακινήσεως σταφίδας μεταξύ της δεύτερης ζώνης της περιοχής Α' και της περιοχής Β', όπως αυτή επιβάλλεται με την επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση, δεν μπορεί να κριθεί ως δικαιολογημένη για λόγους προστασίας των καταναλωτών και προλήψεως της απάτης, καθόσον δεν επιδιώκει την επίτευξη αυτού του σκοπού με συνεπή τρόπο και δεν είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας.
- 62 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 29 ΕΚ έχει την έννοια ότι αποκλείει εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση εισκομίσεως, αποθηκείσεως, επεξεργασίας και συσκευασίας, προς περαιτέρω εξαγωγή, σταφίδας τόσο μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α' όσο και μεταξύ της δεύτερης ζώνης της περιοχής Α' και της περιοχής Β', καθόσον δεν καθιστά δυνατή την επίτευξη με συνεπή τρόπο των επιδιωκόμενων θεμιτών σκοπών και βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών αυτών.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 63 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 29 ΕΚ έχει την έννοια ότι αντίκειται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση εισκομίσεως, αποθηκείσεως, επεξεργασίας και συσκευασίας, προς περαιτέρω εξαγωγή, σταφίδας τόσο μεταξύ των δύο ζωνών της περιοχής Α' όσο και μεταξύ της δεύτερης ζώνης της περιοχής Α' και της περιοχής Β', καθόσον δεν καθιστά δυνατή την επίτευξη με συνεπή τρόπο των επιδιωκόμενων θεμιτών σκοπών και βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών αυτών.

(υπογραφές)